

VU Research Portal

Gabelentz, Paardekooper en de eenzinsdeelproef

Noordegraaf, Jan

published in

Voorlopig verleden. Taalkundige plaatsbepalingen, 1797-1960
1997

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Noordegraaf, J. (1997). Gabelentz, Paardekooper en de eenzinsdeelproef. In J. Noordegraaf (Ed.), *Voorlopig verleden. Taalkundige plaatsbepalingen, 1797-1960* (pp. 220-221). Nodus Publikationen.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Gabelentz, Paardekooper en de eenzinsdeelproef

De Duitse taalkundige Georg von der Gabelentz (1840-1893) is wel eens beschouwd, en niet door de minsten in het vak, as ‘a link between the conceptions of W. v. Humboldt and F. de Saussure’ (Cherubim 1996: 320). In Nederland was Reichling die mening toegedaan, staat in Cherubims *Lexicon Grammaticorum*-lemma over Gabelentz te lezen. Het is inderdaad Anton Reichling (1898-1986) geweest die in zijn inaugurele rede van 1947 Gabelentz een welhaast ‘visioenair schouwer’ en ‘voorganger’ van Saussure heeft genoemd (1947: 6). En vijf jaar later typeerde de neerlandicus L.C. Michels (1887-1984) Gabelentz als een ‘voorloper van de structurele taalkunde en de fonologie’. Maar ook op het gebied van de syntaxis kan men in het bekende boek van de Duitse geleerde ideeën vinden die door latere taalkundigen zijn gebruikt of herontdekt.

Uit het werk van de Nederlandse structuralist P.C. Paardekooper kennen we de zogenoemde ‘eenzinsdeelproef’: ‘als het geen ww betreft mogen we zeggen: wat er *allemaal samen* vóór de pv kan staan is één zinsdeel’ (1973: 19). De tweede plaats van de pv in de zin is bij de herkenning van zinsdelen dus cruciaal. Een soortgelijke gedachte vinden we ook al bij Gabelentz:

Im deutschen Satze mittheilender Rede nimmt ein- für allemale das Verbum finitum des einfachen oder Hauptsatze die zweite Stelle ein, gleichviel welcher Satztheil an erster Stelle stehe: Gestern // sprach A mit B. A // sprach gestern mit B. A // sprach mit B gestern. Mit B // sprach gestern A. Mit B // sprach A gestern (Gabelentz 1901: 467-468).

Dit is ‘das Gesetz von der zweiten Stelle des Verbum finitum’ (Gabelentz 1901: 468). Ik beweer niet dat Gabelentz de eerste was die oog had voor deze verschijnselen – in de achttiende eeuw heeft men in de Duitse grammatica duidelijk [221] aandacht voor de plaats van de pv gehad (cf. Scaglione 1981: 78). Misschien kan men alleen zeggen dat bepaalde observaties minder theoriegeladen zijn dan andere.

Literatuur

Cherubim, Dieter

1996 ‘Gabelentz, (Hans) Georg (Conon) von der’. *Lexicon Grammaticorum. Who's Who in the History of World Linguistics*. Ed. by Harro Stammerjohann. Tübingen: Niemeyer, 320-321

Georg von der Gabelentz

1901 *Die Sprachwissenschaft. Ihre Aufgaben, Methoden und bisherigen Ergebnisse*. Zweite, vermehrte und verbesserte Auflage hrsg. von Albrecht Graf von der Schulenburg. Leipzig: Tauchnitz. (Eerste dr. 1891).

Michels, L.C.

1952 ‘Georg von der Gabelentz als voorloper van de structurele taalkunde en de fonologie’. *De Nieuwe Taalgids*. 45: 17-19. (Met ‘Verbetering’, *NTg*. 45: 114).

Paardekooper, P.C.

1973 *Kleine ABN-syntaxis in vraag en antwoord*. Den Bosch: Malmberg.

Reichling, Anton

1947 *Wat is Algemeene Taalwetenschap?* Groningen & Batavia: J.B. Wolters. (Herdrukt in *Verzamelde studies over bedendaagse problemen der taalwetenschap* door Anton Reichling. Vierde druk. Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1966, 7-23).

Scaglione, Aldo
1981

The Theory of German Word Order from the Renaissance to the Present. Minneapolis:
University of Minnesota Press.